

УДК [780.614.331.03.071.2.071.4:09]:378.091.64.02](477.83/.86)«19»
DOI <https://doi.org/10.32782/2224-0926-2026-2-57-4>

Горак Яким Романович
кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри теорії музики,
Львівська національна музична академія імені М.В. Лисенка;
старший науковий співробітник,
Меморіальний музей С. Людкевича у Львові
<https://orcid.org/0000-0003-0707-8751>

НЕВІДОМИЙ СКРИПАЛЬ І ПЕДАГОГ СТЕФАН ОГРОДНІК У ДЗЕРКАЛІ ДОКУМЕНТІВ

На основі первинних документів – рукописів з архівів С. Людкевича та родини Колессів, публікацій у періодиці – у статті здійснено спробу реставрувати невідому нині постать скрипаля, педагога Яворівської та Дрогобицької філій Стефана Огородніка (1909–1941). З'ясовується, що львів'янин родом С. Огороднік здобував освіту у Вищому музичному інституті у Львові як скрипаль у класі Осипа Москвичева і після перерви у навчанні, у зв'язку з арештом та перебуванням у львівській тюрмі Бригідки, здав іспит зрілості. Ще з років навчання працював у Яворівській філії рідного інституту, а з початком 30-х років ХХ століття до 1939 р. працював педагогом скрипки і музично-теоретичних дисциплін в Дрогобицькій філії. Працюючи в Дрогобичі, брав жваву участь у музичному житті філії, виступаючи на концертах як скрипаль-соліст. У 1937–1938 роках виступав також як віолончеліст у створеному в Дрогобичі струнному квартеті, диригував учнівським оркестром Дрогобицької української гімназії ім. І. Франка, успішно пробував себе як композитор, здійснив кілька публікацій на сторінках часопису «Українська музика». Впродовж всього свого музичного життя в період навчання і роботи контактував з С. Людкевичем, чого свідченням є збережені його листи до композитора. 1938 р. був організатором і одним з доповідачів на спеціально організованій конференції педагогів скрипки у філіях Вищого музичного інституту. Не без впливу конференції, С. Огороднік написав «Методичний підручник гри на скрипці», характеристики якого наведено у пропонованій статті. Невідомі остаточно обставини життя С. Огородніка в роки Другої світової війни: відомо, що був арештований, вдалося виявити інформації про те, що був розстріляний 1941 р. у Нагуєвичах. Тож, С. Огороднік, показавши здобутки різнобічного власного творчого прояву, та все ж не встиг в повній мірі реалізуватися. У додатку до статті наведені тексти з науковим опрацюванням 8 листів С. Огородніка до С. Людкевича.

Ключові слова: Стефан Огороднік, Вищий музичний інститут ім. М. Лисенка у Львові, Осип Москвичів, Яворів, Дрогобич, Станіслав Людкевич, струнний квартет, конференція педагогів скрипки, «Методичний підручник науки гри на скрипці», статті «Школа гри на скрипці Г. Гомана», Крістіан Генріх Гоманн.

Horak Yakym. Of a lesser reknown violinist and teacher of music Stephan Ogrodnik in a reflection of his oeuvre

On a ground of archive oeuvre – manuscripts from S. Liudkevych and Kolessa family archives, publications in press – the article the attempt of elucidation of a lesser reknown at present personality of violinist, teacher of Yavoriv and Drohobych departments Stephan Ogrodnik (1909–1941). As it appears, S. Ogrodnik, from Lviv family, received education in relation to the arrest and a sentence in Lviv Bryhidky prison, altimetyly passed the graduation exams. From his early years of studies, he worked as a teacher in Yavoriv department of Alma Mater institute

and, from the early 1930-ties until 1939 he worked as a teacher of violin and theory of music in Drohobych. During his employment in Drohobych he actively participated in recitals as a solo violinist. In 1937-38 he also took part as a cellist in newly created Drohobych string quartet, conducted the pupil's orchestra of Drohobych Ukrainian Ivan Franko Gymnasium, successfully as a composer; published several articles in "Ukrainian Music" periodicals. During all his musical life he contacted S. Liudkevych at his studies and employment, to which testify his extant letters. In 1938 he were among the organizers and lecturers on a special violin teacher's conference at High Music Institute Department. As a follow up activity, S.Ogrodnik wrote "Methodic Handbook of a violin playing", the main principles are elucidated in the article. The circumstance of his life during the war are unknown, apart from his being arrested and shot in 1941 in Nahuevychi. He appeared as a bright and talented personality, but not to the full extent as he deserved. In the appendix are published texts with scientific commentary of 8 letters of S. Ogrodnik to S. Liudkevych.

Key words: *Stephan Ogrodnik, M. Lysenko Higher Music Institute in Lviv, Osyp Moskvychiv, Yavoriv, Drohobych, Stanislaw Liudkevych, string quartet, violin teacher's conference, "Methodic Handbook of a violin playing" article "The Henrich Homann violin playing" Christian Heinrich Homann.*

Вступ. Окрім різнопланових досліджень життєвих доль, творчої діяльності українських музикантів – виконавців та педагогів – для пізнання формування національної музичної традиції вагомим також є їх методичні напрацювання, видані ними посібники, підручники, які би відображали, документували ту традицію. Ім'я Стефана (Степана) Огородніка (1909 – 1941) – українського скрипаля і музичного педагога та методиста – невідоме нині серед українських музикантів, як і невідомим є його «Методичний підручник науки гри на скрипці» – чи не єдина, унікальна праця такого типу у сфері української скрипкової педагогіки.

Матеріали і методи. У музикознавчих виданнях є згадки прізвища С. Огородніка¹, але годі відшукати навіть роки його життя, не кажучи вже про біографічну довідку. Тому підставою для з'ясування його долі основним джерелом є архівні рукописні матеріали, розпоршені по приватних архівах, а також ті, які зберігаються у фондах бібліотек та музеїв. Суттєві інформації щодо цього дають рукописні томи каталогів учнів Вищого музичного інституту у Львові, що збереглися в родинному архіві родини Колессів². У фондах Меморіального музею С. Людкевича збереглися 8 листів до нього від С. Огородніка (їх в повному тексті наводимо у додатках до цієї статті), які нерівномірно, з перервами, охоплюють 1925–1938 роки, та його методична праця – згаданий підручник гри на скрипці – вагомі первинні документи біографії та діяльності діяча. Кілька публікацій С. Огородніка появилося у журналі «Українська музика» наприкінці 30-х років

¹ Дивись: Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи / Упорядкування, редакція, переклади і примітки З. Штундер, Т. 2. Львів: Видавництво М.П. Коць, Дивосвіт, 2000. С. 511; Мазепа Л., Мазепа . Шлях до музичної академії у Львові: у двох томах. Т.1: Від доби міських музикантів до Консерваторії (поч. XV ст. – до 1939 р.). Львів: Сполом, 2003. С. 251; Рудницький А. Українська музика: історико-критичний огляд. Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1963. С. 357; Бермес І. Хор української гімназії ім. І. Франка (30-і рр. XX ст). *Дрогобицька українська гімназія імені Івана Франка 1918-1944 рр.* / Редкол. М. Вальо, Л. Дутко-Слонська, Й. Захарія та ін. Дрогобич: Посвіт, 2014. С. 28–31. У монографії С. Шнерха С. (Шнерх С. Незмовкна пісня. Львів: ТеРус, 2001. С. 62) С. Огородніка згадано як педагога дрогобицької філії, але чомусь з прізвищем «Огородник». Такий же правопис прізвища зустрічаємо і в праці М. Галіва «Між серпомолотом і свастикою: освіта на Дрогобичині у 1939–1944 рр.» (Дрогобич, 2010. С. 71).

² Складаю подяку Заслуженому артистові України Яремі Колессі за надання доступу до цих матеріалів та можливості їх опрацювання.

XX ст. Метою статті є реставрація постаті С. Огородніка – систематизація в архівних джерелах фактів про його життя і музичну діяльність.

Результати. Стефан-Мирослав Огородник народився у Львові 10 вересня 1909 року. З такою датою народження його фіксує «Підручний катальог на шк[ільний] рік 1928/29» (рис. 1). Цей же документ фіксує його як учня сьомого класу Вищого музичного інституту, який 11 вересня 1928 р. записався на науку скрипки до Осипа Москвичева. Отже, навчання в інституті С. Огородник почав з 1921 року. Третій том «Каталогу елевів Вищого Муз[ичного] Інститута тов[ариств]а ім. Лисенка від р[оку] шк[ільного] 1919» (рис. 2) дублює вказані відомості з тою різницею, що додає успішність його навчання як скрипаля класу названого педагога впродовж 1921–1930 р. з поміткою, що в 1929–1930 навчальному році С. Огородник на навчання «не ходив по причині арештування».

Ім'я, прізвище, дата народження і пр. клас	Клас	Вступив	Випуск	Закінчив	Примітки
№ 32. Ч. клас. 1909 Стефан-Мирослав Огородник 10 вересня 1909 Скрипка Навчання до Осипа Москвичева	I	1921	1928		
№ 33. Ч. клас. 1909 Людкевич 11 вересня 1909 Скрипка Навчання до Осипа Москвичева	I	1921	1928		
№ 34. Ч. клас. 1909 Людкевич 11 вересня 1909 Скрипка Навчання до Осипа Москвичева	I	1921	1928		
№ 35. Ч. клас. 1909 Людкевич 11 вересня 1909 Скрипка Навчання до Осипа Москвичева	I	1921	1928		

Рис. 1. Сторінка «Підручного каталогу на шк[ільний] рік 1928/29» з відомостями про С. Огородніка

Про успішне навчання в інституті говорять згадки про С. Огородніка-учня у «Книзі протоколів» Виділу Музичного товариства ім. М. Лисенка. У них йдеться про надання йому знижок в оплаті за навчання наслідком прийнятих Виділом рішень на засіданнях 24 листопада 1925 р., 4 березня 1926 р., 30 вересня 1927 р., 11 вересня 1928 р., 30 вересня 1930 і 30 листопада 1931 рр³. С. Людкевич звернув увагу на музичні успіхи хлопця і у рецензії «Попис елевів Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові», опублікованій 1928 р., відзначив виступ С. Огородніка в контексті характеристики виступів учнів на інститутських пописах. С. Людкевич пише: «Елеви скрипки явилися тим разом на середніх і вищих роках чомусь у трохи меншому числі. Між їх продукціями треба відмітити похвально Тартіні сонату g-moll (Винницька, Vp.) і концерт Моцарта A-dur

³ Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.) Підготовка текстів, коментарі, післямова Я. Горака. Львів: Априорі, 2019. С. 59, 60, 97, 119, 171, 220.

(Огородник Ст., VI р.)»⁴. В часі навчання в Інституті, очевидно, відбулося і знайомство С. Огородника з С. Людкевичем, неодмінною складовою якого стало і листування з ним.

Перші відомі листи С. Огородника до С. Людкевича позначені 1925 і 1929 роками, при чому лист з 1929 р. (з датою 18 листопада) писаний з львівської тюрми – Бригідок – отже, є документом згаданого арешту його автора. З яких причин відбувся арешт і на який термін – ще належить з'ясувати, але лист показує, що в тюрмі за відсутності доступу до гри на інструменті хлопець посилено займається самоосвітою в музично-теоретичних дисциплінах: дякує С. Людкевичу за отриманий підручник по гармонії Ф. Якименка, зазначає, що навчався досі по німецькомовному підручнику.

4535 of 11 404

Огородник Степан Андреевич
уродженець для М. Лисенка 1919. Львів

Адреса: на вулиці гри на скрипці

№	Ім'я	Вік	Рік	Клас	Програма	Результат	Зам.
1	Огородник Степан	18	1919	1	Скрипка	дуже добре	
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

Всього осіб: ...

Рис. 2. Сторінка «Каталогу елевів Вишого Муз[ичного] Інститута тов[ариств]а ім. Лисенка від р[оку] шк[ільного] 1919» з відомостями успішності С. Огородника

Ще в роки навчання С. Огородник підробляв педагогічною роботою у Яворівській філії інституту. Цей факт документує написаний С. Людкевичем «Звіт інспектора із філіяльних інститутів», занесений до «Книги протоколів» і позначений датою «Львів, 16. XI. 1929». При характеристиці нових педагогічних сил Яворівської філії вказується, що «скрипки став учити доїжджаючий зі Львова абсолювент Інституту Огородник»⁵. У згаданому листі до С. Людкевичі від 18 листопада 1929 р. С. Огородник клопочеться чи не цікавився хтось з Яворова чому він не з'являється на місці праці і припускає, що вже, мабуть, розірвали робочий контракт. Журиться автор листа і «нашим Квартетом»: йдеться, очевидно, про квартет у якому він грав, але, на жаль, не вказується точно чи цей квартет існував у Львові, чи в Яворові.

⁴ Людкевич С. Попис елевів Вишого музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові. *Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи*. Упорядкування, редакція, переклади і примітки З. Штундер. Т. 2. Львів: Видавництво М. П. Коць, 2000. С. 511.

⁵ Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922-1939 рр.) Підготовка текстів, коментарі, післямова Я. Горак. Львів: Апріорі, 2019. С. 146.

Педагогічну працю С. Огородник продовжив у Дрогобицькій філії інституту. Істотним штрихом для з'ясування початку роботи С. Огородника у Дрогобичі може стати лист С. Сапруна до С. Людкевича в оригіналі не датований, але, судячи зі змісту, стосується 1929 року. У листі С. Сапун пише: «На Огородника чекаю і чекаю і годі діждатися, а тут не могу собі дати ради з лекціями [...]»⁶. Формулювання дає підстави припускати, що саме С. Людкевич як тогочасний інспектор музичних шкіл запропонував С. Сапрунові кандидатуру С. Огородника на посаду вчителя скрипки, якого так бракувало в Дрогобицькому інституті. Лист С. Огородника до С. Людкевича від 18 червня 1931 р. писаний вже з Дрогобича і згадує «отця Директора» тамошнього музичного Інституту – Северина Сапруна, який влітку того року внаслідок конфлікту з керівництвом філії покинув посаду директора інституту. Поєднуючи цю посаду із викладанням музично-теоретичних дисциплін, С. Огородник пропрацював у Дрогобичі 1939 року.

Паралельно з роботою в Дрогобичі, С. Огородник не полишає професійних контактів зі Львовом. Зі створенням 1934 р. «Союзу Українських Професійних Музик» (СУПРОМ), він подає свою анкету на членство у спілці і на засіданні Ради СУПРОМу 5 вересня 1934 р. його приймають до цієї організації⁷. Також він довершує свою музичну освіту у Львові, перервану арештом. У «Списі елевів 1931–1936» за навчальний рік 1931/1932 С. Огородник зафіксований як учень О. Москвичева вже на найвищій стадії навчання – на концертному курсі інституту – в 1931–1932 навчальному році, який на час навчання проживає у Дрогобичі (рис. 3). У колонці каталогу щодо імен його батьків та опікунів зазначені Микола та Параскева Кравці по вул. Жовківській, 28.

№	ІМ'Я ТА ПРІЗВИЩО	Рік народження	Місце народження	Місце навчання	Примітки
1	Савва	1894	Львів	Львів	Художник
2	Огородник	1901	Дрогобич	Львів	Музикант
3	Григор	1902	Дрогобич	Львів	Музикант
4	Велик	1903	Дрогобич	Львів	Музикант
5	Степан	1904	Дрогобич	Львів	Музикант
6	Фрима	1905	Дрогобич	Львів	Музикант
7	Ірина	1906	Дрогобич	Львів	Музикант
8	Миколай	1907	Дрогобич	Львів	Музикант
9	Параскева	1908	Дрогобич	Львів	Музикант
10	Варшавський	1909	Дрогобич	Львів	Музикант

Рис. 3. Сторінка «Спису елевів від 1931 до 1936» із зазначенням відомостей про С. Огородника

⁶ Горак Я. Листи Северина Сапруна до Станіслава Людкевича. *Записки Наукового товариства імені Шевченка. Том ССLXXVII: Праці Музикознавчої і Театрознавчої комісії* / Редактор тому О. Купчинський; редколегія О. Купчинський, Р. Лаврентій, Ю. Ясіновський. Львів, 2024. С. 495.

⁷ Книга протоколів Союзу Українських Професійних Музик у Львові. *Союз Українських Професійних Музик у Львові: Матеріали і документи* / Ред.-упоряд. В. Сивохіп, Р. Стельмащук. Львів, 1997. С. 67.

30 жовтня 1934 р. по завершенні концертного курсу він здає іспит зрілості у музично-му інституті, отримуючи з тим право для музично-педагогічної роботи. Протокол цього іспиту зі списком виконаної програми зберігся у серед рукописних матеріалів Вищого музичного інституту у домашньому архіві родини Колесів. Ось його повний текст:

«Протокол

дипломового іспиту зрілості із скрипки абсолювента Муз[ичного] Інституту ім. Лисенка Степана Огородніка, що відбувся дня 30/X 1934 р. о год. 11 раню

Члени комісії: Д[окто]р Ст. Людкевич, дир[ектор] В.Барвінський, О. Москвичів, Е. Перфецький, Д[окто]р. Б. Кудрик.

Матеріал іспиту:

Гами et. et.

Paganini: Caprice IX

Paganini-Szymanowski XXIV Varhat

J.S.Bach: Chaconne

Goldmark: Concerto a-moll

Комісія іспитова признала кандидата зрілим із поступом відзначаючим спосібн[остями] дуже добрими пильн[істю] тревалою».

Під протоколом – підписи членів комісії: Василя Барвінського, Осипа Москвичіва, Евгена Перфецького, Станіслава Людкевич і Бориса Кудрика.

Опубліковане 1935 р повідомлення називає керівником Дрогобицької філії доктора Савойку та фіксує такий педагогічний склад Інституту «Дрогобич: Б Ю. Пюрко (управ[итель], теор[етичні] предмети, фортеп'яно), Ст. Огороднік (теор[етичні] предм[ети], скрипка)»⁸. Довкола поточних справ навчального процесу – викладання інструментознавства, кадрових питань вчителів, порушені на засіданні Виділу, повідомлень про збори Товариства у Дрогобичі, полагодження особистих документів для відсилання в Міністерство – групується тематика невеликих обсягом листів С. Огородніка до С. Людкевича в 1935–1936 років (№ 4 – 7 в нашій публікації).

Стефан Огороднік брав активну участь у концертному житті Дрогобицької філії. Зокрема, у програмі вечора камерної музики 1932 р. у виконанні Степана Огородніка (скрипка) та Богдана Пюрка (фортепіано) прозвучали скрипкові сонати А. Кореллі A-dur op. 6, F-dur op. 24 Л. Бетовена, F-dur op. 8 Е. Гріга та G-dur op. 100 А. Дворжака. У рецензії на концерт читаємо: «І програмою і самим виконанням станули оба виконавці на висоті завдання. Треба радіти, що дрогобицький Інститут придбав нарешті так поважні сили [...], які концертовою і педагогічною діяльністю повинні причинитися до піднесення музичного рівня нашого міста. Концерт попередив коротким вступним словом проф. Б. Пюрко, в якому начеркнув ціль таких вечорів, а також подав характеристику поодиноких композиторів і творів. Трудно сказати, котрий із творів виконано найкраще. Зібраним подобалася передовсім досконала зіграність обох виконавців, дальше повне технічне опанування трудних будь-що-будь творів, а головно добра інтерпретація і відчуття стилю таких ріжних собою і характером сонат. Ми мали би деяке застереження

⁸ Музичне Товариство ім. Миколи Лисенка у Львові. *Наша культура*. 1935. Кн. 4. С. 247-249. Підписано: За Музичне Товариство ім. М. Лисенка: Голова Йосип Дрималик і Секретар І. Гриневецький.

тільки щодо виконання другої частини сонати Бетовена, яка дещо за повільним темпом утруднювала слухачам сприймання»⁹.

У концерті 14 травня 1933 р., організованому до роковин смерті М. Лисенка «Дрогобицьким Бояном» і філією товариства, виступали педагоги інституту. У програмі вечора «Дрогобицький Боян» під диригуванням Б. Пюрка виконав кантату «Б'ють пороги», піаніст Р. Савицький виконав «Скерцо» (з «Української сюїти») і «Польонез» а на біс – В. Барвінського «Марш». Співаки О. Лепкова та Т. Дуб виконали декілька солоспівів (не названо яких), а Ст. Огороднік – транскрибовану для скрипки «Другу рапсодію». Концертмейстерами вечора були Н. Кулицька, Др. Соневицький і Б. Пюрко¹⁰. У лисенківському концерті 4 червня 1933 р., організованому Володимиром Сольчаником, брали участь хори з Борислава і Тустанович, Ольга Лепкова зі Львова і Роман Савицький зі Стрия. Реферат виголосив Н. Нижанківський. Хори виконали «Гей повідайте», «Пливе човен», «Туман хвилями», хор бранців з «Гамалії», Бють пороги. О. Лепкова виконувала «І багата я», «Дума», арію з «Купало» Вахнянина; Теофіл Дуб – «Гетьмани», «Ой Дніпре», С. Огороднік – 2-гу рапсодію, Р. Савицький Скерцо G-dur (із сюїти), полонез As-dur¹¹.

Цікавим задумом вирізнявся концерт, організований Дрогобицькою філією разом з «Дрогобицьким Бояном» 2 червня 1935 р., з творів композиторів XV-XVII ст. У ньому взяли участь Стефан Огороднік і Богдан П'юрко (твори А. Кореллі, Й. С. Баха, Г. Ф. Генделя), фортепіанний дует Наталії Кулицької та Богдана Пюрка (кончерто грассо Генделя), співачка П. Покотило (твори Каччіні) а також твори Жанекена, О. Лассо і Г. Ф. Генделя у виконанні «Бояну»¹².

Опубліковані рецензії преси дають змогу прослідкувати також і виступи С. Огородніка як віолончеліста у струнному квартеті в складі М. Маринякової, Анна Огороднікової, Михайла Мариняка (альт), С. Огородніка (віолончель) впродовж 1937–1938 р. В окремому хронікальному повідомленні з Дрогобича в журналі «Українська музика» того року С. Огороднік (за підписом «С. О.») інформує про виступи дрогобицького квартету, в якому сам бере участь. За дописом, квартет існував з січня 1937 р. і здійснив кілька виступів: на перших двох, що відбулися 21 березня 1937 «на авдиції для молоді Р[ідної] Шк[оли]» і того ж дня для ширшого кола слухачів – виконували другу частину квартету П. Чайковського ор. 11 та народні пісні. На третьому виступі в рамках Шевченківської академії 11 квітня 1937 виконували квартет Й. Гайдна ор. 64 № 5. «Тепер квартет – зазначає автор допису – підготує вечір камерних творів з фортепіаном; у програмі Моцарт, Шуман, Бах, Мендельсон (тріо, квартет, квінтет)»¹³. Наступного, 1938 р., квартет дав концерт 8 травня у приміщенні гімназії «Рідної Школи», виконавши частини квартетів Й. Гайдна (№ 67), Л. Бетовена (ор. 59 № 2), В. А. Моцарта (№ 17), Ф. Шуберта («Дівчина і смерть»), П. Чайковського (ор. 11), В. Барвінського (4 п'єси) та самого С. Огородніка («Народна пісня» та «Рондіно»). Допис про концерт, на жаль містить лише інформацію про склад ансамблю і виконані твори. З характеристики виконання лише зазначено: «Концерт виказав добре зіграння квартету

⁹ З концертної зали. Вечір камерної музики в Дрогобичі. *Діло*. 1932. № 65. 25 березня. С. 6. Підпис: А. Г.

¹⁰ З музичного життя. Концерт в Дрогобичі та музичний рух в Дрогобиччині. *Діло*. 1933. № 172. 5 липня. С. 5.

¹¹ Сапрун С. Дописи. Дрогобич. Свято Лисенка. *Діло*. 1933. № 165. 28 червня. С. 5.

¹² Дрогобицька хроніка. Музичний вечір у Дрогобичі. *Новий час*. 1935. № 130. 14 червня. С. 5.

¹³ [Огороднік С.] Дрогобич. *Українська музика*. 1937. № 5-6. С. 82. Підписано С. О. (розділ «Хроніка»)

та дбайливе виконання поодиноких творів»¹⁴. Інформація про останній концерт важлива ще й тим, що документує й композиторські спроби дрогобицького педагога. Їх прояв також мав місце і на святі «Просвіти» і Ю. Федьковича, яке відбулося 24 лютого 1935 р. у Дрогобичі. В його програмі хор української гімназії ім. І. Франка під батуту М. Іваненка виконав «Думу» «укладу проф. Огородніка»¹⁵.

С. Огороднік співпрацював з хором названої гімназії в різних амплуа. І. Бермес стверджує, що він був керівником гімназійного оркестру¹⁶, який долучався участю до різних імпрез гімназії. «Старанням хору школа ставила декілька музичних вистав, як: «Наталка Полтавка», «Запорожець за Дунаєм», «Назар Стодоля». Ролі виконували учні школи, а оркестрою провадив С. Огородник. Режисерував проф. М. Іваненко, а викінчував та заокруглював виставу М. Бенцаль, відомий актор»¹⁷ – читаємо у спогадах.

Як педагог гри на скрипці С. Огороднік звертався до С. Людкевича в справах зміни навчальних програм такого курсу. Ймовірно, це диктувалося перспективами зміни статусу інституту на консерваторію в другій половині 30-х років ХХ ст., які на адміністративному рівні порушувалися і дискутувалися, а відтак – і зміною методики, потребою пристосування програм, навчальних планів до консерваторських вимог. За листом від 14 липня 1938 р. (№ 8 у нашій публікації), справа порушувалася ним у безпосередній бесіді з композитором під час іспитів у дрогобицькому інституті в лютому і підштовхнула С. Огородніка написати статтю на цю тему. Автор листа посилає з листом і написану статтю (в рукописі вона називається «До вчителів-скрипаків! (дискусійна стаття)») для ознайомлення і зауваг та з висловленим наміром друкувати її в журналі «Українська музика». За посередництва С. Людкевича стаття під заголовком «Питання скрипкової педагогіки» була опублікована в названому журналі 1938 р.¹⁸. Порівняння текстів рукопису і друку показує, що С. Людкевич, погоджуючись з висловленими думками, не вносив ніяких суттєвих змістових правок і зауваг, змінив хіба заголовок і передав для друку. У статті, серед іншого, С. Огороднік вказував на гостру потребу «методично-поправного підручника», а вкінці – закликав усіх педагогів гри на скрипці в музичних інститутах на з'їзд (конференцію), де спільно цю проблему обговорити.

Нагода випала незабаром: 2 жовтня 1938 р. скликано конференцію учителів скрипки усіх інститутів для обговорення програми для навчання на цьому інструменті¹⁹. Конференція стала унікальним прецедентом, адже ані в практиці інституту і його філій до того, ані згодом, вже в радянський час, в практиці Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка, не практикувалося таких заходів, присвячених єдиному питанню, та ще за участі спеціалістів з-поза меж Львова. Окремий допис у пресі інформував про перебіг заходу: «Перший зїзд наших скрипкових педагогів тобто учителів скрипки всіх Музичних Інститутів ім. М. Лисенка, відбувся в неділю 2 ц[ього] м[ісяця] Наради пройшли при участі майже всіх учителів

¹⁴ Хроніка. Самбір. *Українська музика*. 1938. № 6. С. 113. Підписано: М.С.

¹⁵ Бермес І. Хор української гімназії ім. І. Франка (30-ті рр. ХХ ст.) *Дрогобицьк українська гімназія імені Івана Франка 1918–1944* / Редкол.: М. Вальо, Л. Дутко-Слонська, Й. Захарія та ін. Дрогобич: Посвіт, 2014. С. 30.

¹⁶ Бермес І. Хор української гімназії ім. І. Франка (30-ті рр. ХХ ст.) *Дрогобицьк українська гімназія імені Івана Франка 1918–1944* / Редкол.: М. Вальо, Л. Дутко-Слонська, Й. Захарія та ін. Дрогобич: Посвіт, 2014. С. 28.

¹⁷ Добош М. Хорове життя Дрогобиччини. *Дрогобиччина - земля Івана Франка* / голова редколегії д-р Л. Луців. Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1973. С. 629 (НТШ, Український архів, том ХХV).

¹⁸ Огороднік С. Питання скрипкової педагогіки. *Українська музика*. 1938. № 5. С. 82–83.

¹⁹ Новинки. Конференція учителів скрипки. *Діло*. 1938. № 216. 30 вересня. С. 7.

скрипки і централі і філій із значним зацікавленням. Зїзд був присвячений випрацюванню й устійненню програми і пляну навчання скрипки в Інституті. В першій половині конференції відчитано два цікаві реферати: проф. Степана Огородніка із Дрогобича про конечні дезидерати при опрацьовуванні пляну науки, особливож початків науки, під оглядом чергування і скоординування матеріялу етюдів (більше у шкільно-педагогічних рамцях) і реферат д-ра Евгена Цегельського з Перемишля про прикмети й тайни скрипкової техніки і способи її досягнення, більше загальної натури, який повинен би зацікавити навіть ширший круг музикальної суспільности. В другій половині присутні вислухали виготовлених проєктів пляну науки і вибрали комісію, яка зайняласяб узгідненням поглядів. Під кінець зїзд ухвалив ще деякі резолюції, з яких найважливіша звертається із закликом до учительських кругів усіх загальних шкіл, щоб вони ставилися прихильно до молодих, надійних талантів скрипки та не переважували їх непотрібними шкільними заняттями і йшли на руку їх музичній освіті»²⁰. Наслідком рефератуна конференції стало написання «Методичного підручника науки гри на скрипці» С. Огородніка – праці досі невідомої і недослідженої ні в українському музикознавстві, ні серед української методичної літератури зі скрипкової гри.

У домашньому архіві С. Людкевича зберігся примірник цього підручник (його титульна сторінка на рис. 4). Це книга у твердій картонній обкладинці (29 x 21 см) в сіро-чорно-зелено-оранжевих кольорових розводах з чорним коленкором корінцем. Друк світло-фіолетового кольору на чистому цупкому папері літографічним способом. На титулі зазначено: «С. Огороднік. Методичний підручник науки гри на скрипці. Частина I. Наука основних уставок (матеріал для ученика). Для доцільності користування матеріялом існують пояснення і уваги зібрані в окремім зшитку призначенім виключно для вчителя»²¹. Друкований текст займає тільки лицевий бік аркуша, зворот аркуша чистий і порожній. Сторінки нумеруються вгорі від середини за аркушевим принципом (фоліація) і за нею видання нараховує 22 сторінки.

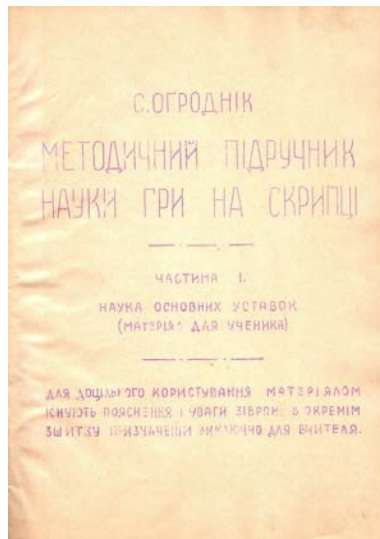

Рис. 4. Титульна сторінка підручника С. Огородніка

²⁰ Новинки. І-ий зїзд наших скрипкових педагогів. *Діло*. 1938. № 220. 5 жовтня. С. 6–7.

²¹ Меморіальний музей Станіслава Людкевича у Львові (далі – ММСЛ). Інвентарний № 3105

Вказівка на титулі про першу частину підручника свідчить про наміри автора продовжувати свою працю. Однак чи встиг він укласти другу і наступні частини, чи зберіглася, існують, хоч би в рукопису, десь тексти наступної частини – поки невідомо.

Пояснення і уваги, про які йдеться на титулі, окремо докладені в книжку у непідшитому вигляді. Це 8 сторінок (33,5 x 29,9 см) машинописного на друкарській машинці з чорною стрічкою тексту під назвою «Пояснення»²². Фоліація проставлена простим олівцем вгорі від середини листка. У них автор так говорить про призначення і будову підручника: «Підручник до науки гри на скрипці, який оце віддаю до вжитку, повстав як наслідок переконання, що існуючі підходи під цю пору (у нас) підручники т. зв. школи не відповідають вповні ставленим до них вимогам. Думку цю обоснував я в рефераті на зїзді педагогів у Львові в 1938 р., і тому тут не буду займатися оцими теоретичними питаннями а подаватиму тільки вияснення і уваги, які конечні є для цього, щоб підручником користуватися правильно. [...] Формально ділиться весь матеріал у підручнику на цілий ряд етапів (римські цифри), в яких згруповано у відповідній черзі не тільки виразно скрипкові завдання, але також і вміння теоретичне. З цього останнього вибрано тільки те, що конечно у відповідну пору є учневі потрібне, не подаючи ніяких справ, що зі скрипковою грою не мають безпосереднього звязку. Отже і в цій ділянці слід вчителіві точно придержуватися підручника. – Вправи у підручнику (арабські цифри) це в більшості народні мелодії; з початку короткі, дедалі тим довші, відповідно до педагогічно-методичних вимог, які з часом зростають»²³. Далі наводяться конкретні пояснення до вивчення і проходження матеріалу. Їх згруповано у пункти позначені римськими цифрами (пунктів є 70) і номери цих пунктів точно відповідають вказаним також римськими цифрами назвам тем і вправам у підручнику. Сам підручник, окрім тематичних заголовків, текстового матеріалу не містить, а подає лише нотний матеріал (див. рис. 5).

Рис. 5. Сторінка «Методичного підручника науки гри на скрипці» С. Огородніка

²² ММСЛ. Інвентарний №3104

²³ ММСЛ. Інвентарний № 3104. Арк. 1.

Основним завданням підручника є методичний музичний (нотний) матеріал і коментар нього початкових етапів навчання скрипкової гри. Освоюючи практично навички гри на інструменті, підхід С. Огородника передбачає і паралельне до цього засвоєння вибіркових основ музично-теоретичних знань. У плані поєднання практичних навичок виконавства з теоретичними основами даний підручник своєрідно підхоплює практику українського музичного навчання в Галичині кінця ХІХ – початку ХХ століття, коли до посібників для музичного виконавства долучалися музично-теоретичні відомості (згадати хоч би перші музично-теоретичні підручники Івана Кипріяна, які водночас були підручниками співу). Прикметне, що музично-теоретичні поняття пізнаються учнем емпірично, через безпосереднє поступове освоєння дитиною гри на інструменті під керівництвом педагога по спеціальності. Тому «Пояснення» не містять теоретичних викладок, бо однозначно передбачено лише їх проговорення педагогом у процесі навчання. Це істотно відрізняє підхід С. Огородника від нинішньої практики, коли навчання гри на інструменті здійснюється окремо іншими педагогами від музично-теоретичних занять і зводиться до суто технічного процесу, а «точки дотику» між практичною грою на інструменті і музично-теоретичними поняттями або дуже слабкі і присутні лише на елементарному рівні, або відсутні зовсім.

З теоретичних понять у «Поясненнях» передбачені лише основні щодо музичної грамоти і теорії музики: ноти і їх запис (V), ритмічні тривалості (VII, XXIX), інтервали (їх автор називає «віддалі», XI), гама мажорна і мінорна (XVII), назви нот і їх буквені позначки (XXIV, тут автор розрізняє Г (соль) і Г (сі) і випишує назви нот українськими, а не латинськими буквами), тональності і знаки альтерації (діези названо «хрестиками»), поняття такту (LXX) і затакту (LXX).

С. Огородник використовує українізовану термінологію, чим віддалено нагадує подібні процеси в галицьких українських музично-теоретичних підручниках кінця ХІХ – початку ХХ ст. (І. Кипріяна, В. Садовського, М. Копка та ін.). У нотному тексті самого підручника також зустрічається оригінальна термінологія: «пересовники» (йдеться про позиції лівої руки), «лучення» (легато), «передтакт» (затакт). Цікаво, що терміни «передтакт» як назва затакту і «хрестики» як назва діезу має місце у підручнику С. Людкевича «Загальні основи музики»²⁴. Ось ще два характерні взірці залучення теоретичних знань з «Пояснень»: «XXIX. До цього часу грав учень тільки довгі вартості нот, на два, три і чотири удари. Але існують і коротші, на один удар. Є це чвертки. Грати на вільних струнах і числити. Опісля грати чвертками гаму. Вкінці грати гаму комбінуючи півноти і чвертки». Цікавим у цитованому уступі є застосування поняття «удару» як означення ритмічної частки («ритмічної долі»). Саме «ударом» ритмічну часту такту називав М. Копко у своєму підручнику «Самоучка», а за ним і С. Людкевич у підручнику «Загальні основи музики»²⁵. Така кореляція виконавського посібника з тогочасними українськими музично-теоретичними підручниками цікава не лише огляду залученості теоретичних знань у виконавський вишкіл, але і як орієнтування на українську традицію і здобутки у цій галузі.

Інший приклад з «Пояснень» С. Огородника: «При 41–42 вправах: вияснити будову дурової гами: які гами вмієш грати? (А-Д-Г-дур). По скільки тонів мали вони (по 8). Чи

²⁴ Людкевич С. Загальні основи музики (теорія музики). Коломия: З друкарні «Загальної Книгозбірні» в Коломій, 1921. Дивись сторінки 25 і 43.

²⁵ Людкевич С. Загальні основи музики (теорія музики). Коломия: З друкарні «Загальної Книгозбірні» в Коломій, 1921. С. 12.

всі тони в гамі є однаково від себе віддалені? (є малі та великі віддалі [йдеться про інтервали. – Я. Г.]). Де між пальцями у гамі є М[алі] В[іддалі] та між тонами цих пальців є ПІВТОН. Скільки таких півтонів мають знані гамі? (2). Чи кожда? (так). Між котрими тонами гамі є ці півтони? (3-4, 7-8). Чи в кожній? (так). Отже всі знані гамі є однаково побудовані і тому й всі називаються «дурові». В кожній дуровій гамі мусять бути півтони між 3-4 і 7-8 тоном!» [виділення в тексті – з першоджерела; розшифровки скорочень у квадратних дужках мої – Я. Г.]. Цитований фрагмент засвідчує і оригінальну методичну подачу матеріалу підручника безпосередньо на занятті – у вигляді постійного діалогу учителя з учнем.

На практичне освоєння теоретичних понять спрямовані т. зв. «пальцівки» – дидактичні вправи, які технічно і аплікатурно закріплюють здобуті знання (наприклад інтервалу, тональності тощо), а також відповідно підібрані вправи – мелодії для виконання на засвоєння матеріалу, базовані, за вказівкою автора, на українському народно-пісенному матеріалі та стрілецьких піснях. Залучення народно-пісенного матеріалу як навчального матеріалу є також людкевичевою ідеєю, вперше зафіксовано ним статті «Наші шкільні співаники» (1905 р.). Я. Якубук стверджує, що саме вплив здобутків українського етномузикознавства (передусім – збірника Й. Роздольського, С. Людкевича) вплинув на наукові праці інших музичних галузей, в т.ч. підручників і навчальних посібників²⁶. Застосування фольклору в різних ланках музичної освіти – як в музично-теоретичному, так і виконавському напрямках – це була характерна риса музичної педагогіки в Галичині ще з початку ХХ ст. і її теж підхоплює підручник С. Огородніка. Джерела наведених у даному підручнику народних мелодій ще буде предметом окремих досліджень, однак вже при поверхневому знайомстві впізнаються народні і стрілецькі мелодії у вправах №№ 45 («Я лисичка, я сестричка»), 52, 99, 100 (стрілецька пісня «Бо війна війною»), 108 («Лугом іду, коня веду»), 112 («Ми є лицарі грізні Залізної Остроги»).

З глибшим вивченням методики початкових етапів навчання гри на скрипці пов'язана і опублікована 1939 р. стаття С. Огородніка «Школа гри на скрипці Г. Гомана (Дискусійна стаття)»²⁷. Крістіан Генріх Гоманн (Christian Heinrich Hohmann, 1811–1861) – німецький композитор та музичний педагог, який працював у педагогічних коледжах Альтдорфа і Швабаха. Він є автором низки книг, серед яких найбільш znana його «Скрипкова школа» («Praktische Violin-Schule»), яка у 5 зошитах була опублікована в Ляйпцігу в 1835–1836 рр. Об'єктом розгляду С. Огородніка став перший зошит цієї праці, який на 32 сторінках друку містить ґрунтовну методичну передмову («Einleitende Bemerkungen») та 150 вправ. Назагал тон статті рецензента видається аж надто критичним, до певної міри тенденційним. Автор не подає ніяких позитивних рис аналізованої праці і за кожним пунктом огляду громить працю Г. Гоманна. Ось один з характерних уступів рецензії: «Рівночасно з тими пам'ятковими вправами має учень опанувати ще й досить багато теоретичних відомостей. Звичайно, щоб зачати музикування, учень мусить довідатися дещо з теорії, але недобре давати йому теоретичного матеріалу надто багато, бо здебільша це все для нього поняття цілком нові й нелегкі до зрозуміння. А втім, велика частина теоретичних відомостей є початкуючому учневі непотрібна. Нащо ж забирати

²⁶ Якубук Я. Про українську музичну теорію першої третини ХХ ст. *Науковий вісник НМАУ ім. П. Чайковського*. Вип. 20: *Музичний твір: проблеми розуміння*: Зб. статей. Упоряд. В. Москаленко; Реколег. О. Терещенко, А. Лашченко та ін. Київ, 2002. С. 72.

²⁷ Огороднік С. Школа гри на скрипці Г. Гоманна (Дискусійна стаття). *Українська музика*. 1939. № 3. С. 80 – 82.

дорогий час на неконечне? Це є хибна і методична й педагогічна»²⁸. Подібну канву роздумів продовжує далі С. Огороднік щодо ритмічних вправ, поданих у виданні, вважаючи, що з ритміки найбільше необхідно початкуючому засвоїти цілі ноти і півноти, але натомість зосередити увагу на орудуванні смичком і читанні нот.

Після 1939 р., з приходом радянців на Західну Україну вістки про дальшу долю С. Огородніка зникають. Микола Галів у дослідженні про освіту на Дрогобиччині в роки війни пише: «Значного розмаху репресивна система набрала у перші дні російсько-радянської війни. У той час було заарештовано і знищено, зокрема, двох учителів колишньої гімназії ім. І. Франка в Дрогобичі Івана Чмолу та Дмитра Бурка, а також схоплено вчителя музики Степана Огородника»²⁹. Цитований уступ стверджує, з одного боку факт арешту С. Огородніка з початком війни, з іншого боку – за формулюванням прочитується й те, що наче С. Огороднік був учителем музики української гімназії ім. І. Франка, що поки документально годі з'ясувати. На сайті «Дрогобиччина. Вікова спадщина» вдалося відшукати ім'я С. Огородніка як розстріляного 1941 р. мешканця Нагуєвич³⁰. За яких умов і за якими звинуваченнями це відбулося – це питання чекає ще свого дослідника.

Висновки. Реставрована на базі документів постать Стефана Огородніка є трагічною: митець, вік якого у 32 роки передчасно був обірваний розстрілом, хоч і показав здобутки різнобічного власного творчого прояву, та все ж не встиг в повній мірі реалізуватися. Прикметне, що майже на всіх етапах його становлення і розвитку як музиканта – від навчання в музичному інституті і до роботи педагогом – його діяльність була в постійному полі зору С. Людкевича. Не дивно тому, що і найважливіші матеріали С. Огородніка – примірник підручника і листи до інспектора музичних шкіл Музичного товариства ім. М. Лисенка – збереглися саме в архіві С. Людкевича. Тон, тематика листів показують наскільки авторитетним порадником був композитор для дрогобицького педагога. С. Огороднік здобув якісну музичну освіту і пробував себе у різних сферах музичного життя: виступав з концертами як скрипаль – соліст та учасник камерного ансамблю (зокрема, як віолончеліст, брав участь у квартетному музикуванні); пробував себе і як композитор і твори його, нині на жаль втрачені, виконувалися з концертних підмостків. Працюючи педагогом скрипки у Яворівській та Дрогобицькій філіях Вищого музичного інституту цікавився питаннями методики викладання гри на скрипці, був ініціатором, організатором та доповідачем на скликаній унікальній конференції педагогів-скрипалів. Наслідком конференції написав «Методичний підручник науки гри на скрипці» – цікавий і повчальний для сучасної музично-педагогічної практики оригінальним способом поєднання навчання гри на скрипці на початкових етапах та базових музично-теоретичних понять. Підручник переосмислює і застосовує традиції галицьких музично-теоретичних підручників в багатьох аспектах: теоретичні знання як доповнення до практичних навиків, використання українізованої термінології, застосування фольклорного матеріалу як навчального. Розгортання закладеного у підручнику принципу цього поєднання на дальші етапи формування скрипаля може дати цікаві результати зокрема й

²⁸ Огороднік С. Школа гри на скрипці Г. Гоманна (Дискусійна стаття) . *Українська музика*. 1939. № 3. С. 80.

²⁹ Галів М. Між серпомолотом і свастикою: освіта на Дрогобиччині у 1939–1944 рр. Монографія. Дрогобич, 2010. С. 71.

³⁰ <https://drohobychna.com.ua/edifice/memorial-tyurma-na-striyskiy/martirolog-zhertv-stalinskih-politichnih-represiy-1939-1941-rr/>

щодо кращої вишколеності виконавців у музично-теоретичних дисциплінах. Врешті, на сторінках журналу «Українська музика» здійснив кілька публікацій, присвячених методі навчання гри на скрипці та музично-критичному оглядові окремих подій музичного життя Дрогобиччини того часу.

Додаток

Листи Стефана Огородніка до Станіслава Людкевича³¹

№ 1

Високоповажаний Пане Доктор.

По порозумінні з Бориславом, відбудуться іспити у нас в Суботу год. 10 рано. Просимо рівночасно привезти для нас 40 штук свідоцтв.

Остаю з глибокою пошаною С. Огороднік

10. VI. 925

P.S. Вибачте за письмо, але це в поспіху, щоби Ви в час одержали карточку.

Меморіальний Музей Станіслава Людкевича (далі – ММСЛ). – Автограф простим олівцем на сіро-коричневій поштової картці (10,3 x 14,7 см), адресованій також олівцем українською і польською мовою С. Людкевичу до Львова на вул. Шашкевича, 5

№ 2

Бригідки 18. XI. 929

Вельмишановний Пане Директор!

Підручник до науки гармонії Якименка³² я одержав; складаю за се Щире Спасибіг а подяку за память о мені і труди.

До недавна мав я підручник німецький і саме в пору коли єго мусів віддати, одержав Вашу посилку. Памятаю, що колись згадувано за якісь хибі сего підручника³³, але я студіюю його від дошки до дошки, бо чей же ерезій там таких страшних нема. Тому, що не маю найменшої нагоди стрічатися з інструментом, (тепер роблю старання о позволеня вправ на скрипці) все моє замилювання до музики ограничується до студіювання гармонії. А як деколи долетять шмери та храпливі звуки радія то мені здається, що се якась «Sphären Musik»³⁴.

Певно до Вас, Пане Директор, вже звертався хтось з Яворова, чому не приїжджаю; тому прошу повідомить їх, що не моя вина в зірванні «Контракту». – Та се вже певно сталося.

³¹ Пропоновані листи С. Огородніка до С. Людкевича, які зберігаються у фондах Меморіального музею С. Людкевича у Львові, публікуємо вперше. На момент підготовки до друку, цим листам ще не було присвоєно інвентарного номера, тому нема можливості подати вичерпні координати їх зберігання на даний момент. Листи публікуємо в повному обсязі, дотримуючись всіх лексичних, орфографічних, графічних (підкреслення в тексті) особливостей оригіналу. Скорочення слів розкриваємо безпосередньо в тексті в гранчастих дужках. У листі № 4 датування подане за поштовим штемпелем, а у листі № 5 детальнішого датування встановити не вдалося.

³² Йдеться про «Підручник гармонії» пера брата Якова Степового, композитора, піаніста, диригента, музичного педагога, Федора Степановича Якименка (1876–1945). Підручник виданий 1926 р. у Празі.

³³ Ймовірно, натяк на рецензію: Барвінський В. З нової музичної літератури. *Діло*. 1926. № 16. 24 січня. С. 2-3.

³⁴ Музика сфер (нім).

Остаю з поважанням Огороднік Ст.

P.S. Журюся, що там діється з нашим Квартетом. Чи вдалося зліпити? С. О.

19.XI 929.

Маю дозволення на скрипку. Прошу лише видати посвідку що я є учеником Інститута. Хтось від мене там прийде по неї. С.О.

ММСЛ. Автограф фіолетовим чорнилом на сіро-коричневій поштової картці (10,4 x 14,5). Картку адресовано українською і польською мовою С. Людкевичу до Львова на вул. Шашкевича, 5. Адреса відправника вказана польською мовою як «Заведення слідчо-карне, Відділ XVIII».

№ 3

Пане доктор!

О[тець] Директор ³⁵повписував ноти з теорії до каталогу тих, що не здавали. Що з тим робити? Чи на свідоцтвах писати ті класи? Кінець року оголошую на 20.VI. Статистику повинен зладити о[тець] С[апрун], який урядує до кінця року. Др. Панас так думас. Грошей на разі не ма ніяких!

Остаю з глибокою пошаною С. Огороднік

18. VI. 1931.

ММСЛ. Автограф чорним чорнилом на візитівці «Степан Мир. Огороднік» (6 x 10,3 см). З візитівкою зберігся поживклий розпечатаний конверт (6,5 x 11,1 см) з написом на ньому чорним чорнилом: «Високоповажаний Пан Др. Людкевич у Львові».

№ 4

[21. XII. 1935]

Високоповажаний Пане Директор!

У звязку зі звітом з наших річних іспитів, я прошу подати мені декілька пояснень. При теоретичних предметах зазначено в звіті що «матеріал знову не вичерпаний вповні». Тому, що курсів з теорії було два я прошу Вас подати мені на котрому курсі матеріал не був вичерпаний і що саме бракувало. Я пригадую собі, що при іспитах самих була між нами мова лише що до інструментознавства. Я признав тоді, що учні не орієнтуються в тім, яку роль сповняє кожний інстр[умент] в оркестрі, але як справді досягнути в тій ділянці вдоволяючі успіхи, коли майже ніхто з учнів не бачив не лише інструментів але і оркестри симф[онічної] не чув і не видів? Вже багато є, коли вони потраплять хоч на образці розріжнити поодинокі інструменти! А це вони знали. Коли згідно з Вашим побажанням інструментознавство виділити в окрему годину – то тоді предмет теорії кінчився на «прикрасах» мабуть! Чи так? Прошу ласкаво мені пояснити це! Не гнівайтесь і не беріть мені за зле, що звертаюся до Вас з тою справою, але коли Виділ прочитав у звіті що «матеріал невичерпаний» і т. д. то вважав за відповідне заявити на Заг[альних] Зборах, що це тому, що неможна було

³⁵ Йдеться про Северина Сапруна (старшого, 1897–1950) – греко-католицького священника, диригента, музичного педагога, культурного діяча. Два роки відвідував заняття у Вищому Музичному Інституті у Львові по класу скрипки у Є. Перфецького. Працював у Дрогобицькій філії інституту, де був директором музичної школи, педагогом скрипки і музично-теоретичних дисциплін. У 1940–1944 рр. очолював Інститут Народної Творчості у Львові, був головним організатором Краєвого конкурсу хорів в 1942 р. Помер у Парижі.

заангажувати п[ана] Горницького³⁶! Чи мені се приємно було таке слухати? Якось щасливо, що за скрипку не було ніяких мінусів цього року. Отже кінчу проханням, відповісти мені на неясні справи і подати який є матеріал теорії I і II.

Остаю з глибокою пошаною С. Огороднік.

ММСЛ. Автограф чорним чорнилом на жовтувато-коричневій поштовій картці (10,3 x 14,7 см), адресованій українською і польською мовою С. Людкевичу до Львова на вул. Шашкевича, 5.

№ 5

[1935]

Високоповажаний Пане Доктор!

Пересилаю Вам одержані від п[ана] Коцка рахунки і письма. Одно з них є призначене Головному Виділові пересилаю в одній коверті з ошадности. Опріч цього, мушу ще Вам розказати історію з п[ані] Гладилівичевою³⁷. На засіданні Виділу рад[ник] Горницький приніс Дипльом п[ані] Глад[илівичевої] і свідоцтва учеників, що здавали в Муз[ичному] Інст[итуті](поль[ському]) у Львові. Те все зробив він домагаючись сатисфакції за «кривду» нанесену їй на Заг[альних] Зборах «заявою» будьтоби вона не мала кваліфікацій (Це Ваша заява!). З тієї рації маєте погану «опінію» у рад[ника] Горницького. Я так це завважав. Справа не важна але цікава тим, що рад[ник] Горницький дальше і на другому засіданні форсував прийняте п[ані] Глад[илівичевої] замість Гольдгамер³⁸. Це не сталося.

³⁶ Йдеться про педагога теоретичних дисциплін у Дрогобицькій філії Вищого Музичного Інституту Степана Горницького. Певний час викладав також гру на скрипці і музично-теоретичні предмети у експонованому класі Вищого Музичного Інституту у Бориславі (про це: П. Лопата. Музична школа в Бориславі. *Дрогобицьчина – земля Івана Франка*. Голова Редакційної Колегії д-р Лука Луців. Нью Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1973. С. 651–652). Збережений в домашньому архіві С. Людкевича лист до композитора від С. Горницького (його опубліковано: Горак Я. Епістолярні документи до історії дрогобицького часопису «Боян». *Українська музика*. Львів, 2021. № 2 (41). С. 101) свідчить, що С. Горницький помагав С. Людкевичеві у складанні «Малої музичної енциклопедії», яка була опублікована 1930 р. дрогобицьким журналом «Боян». С. Горницький – автор винаходу приладу для орієнтування у музичних ключах. Цей винахід рецензував В. Барвінський (Барвінський В. Прилад до орієнтування в музичних ключах Степана Горницького. *Новий час*. 1934. № 221. 4 жовтня. С. 6). Був членом СУПРОМу. Серед матеріалів конфліктних справ СУПРОМу (ЛІННБ ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів. – Фонд Львівської консерваторії. Конс 171 / 8, п. 53.: Матеріали Союзу Українських Професійних Музик (СУПРОМу): конфліктні справи 1934–1938) знаходяться документи конфліктної справи довкола підозр на С. Горницького в прокомуністичних поглядах.

³⁷ Йдеться очевидно про Катерину Гладилівич (19 листопада 1893–1973) – доньку контролера скарбового уряду Федора Гладилівича, педагога скрипки у Вищому музичному інституті. Народилася в Рудольфштадті (Тюрінгія), отримала освіту у школах Самбора (1900–1903) та Бродів (1903–1908) та у Бродівській учительській семінарії (1908–1911). Паралельно навчалася у Вищому музичному інституті, а з 1913 р. – у львівській консерваторії Польського Музичного Товариства, яку закінчила через воєнні обставини аж 1923 р. Пройшла медсестринський вишкіл. В роки Першої світової війни працювала медсестрою Української Самаритянської Помочі у Львові. 1918 р. була безпосереднім учасником Листопадового Чину у Львові. 1920 року перебувала у Відні. З 1919 р. працювала педагогом Вищого Музичного Інституту. У міжвоєнний період працювала у Львові вчителькою співів в жіночих учительських семінаріях «Рідної Школи» та Жіночій фаховій школі Сестер Василянок, керувала хорами у цих закладах. 1939 р. евакуювалася до Німеччини, 1940 року, де працювала доморобітницею і брала участь у житті української громади у Відні. У Відні і померла.

³⁸ Станіслава Гольдгаммер (народилася 1908 р. у Дрогобичі – дата смерті невідома) – учениця Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка в 30-х роках, навчалася також у львівській консерваторії Польського Музичного Товариства як піаністка у класі проф. Леопольда Мінцера.

Остаю з глибокою пошаною С. Огороднік.

ММСЛ. – Автограф чорним чорнилом з однієї сторони поживклого аркуша (20,7 x 16,7 см). Аркуш зі слідом поперечного згину.

№ 6

Високоповажаний Пане Інспектор/

Повідомляю від Виділу Муз[ичного] Т[оварист]ва ім. М. Лисенка ф[ілія] в Дрогобичі, що Загальні Збори сього Т[оварист]ва відбудуться 16 дня листопада ц[его] р[оку] о год. 6. 30 веч[ером] в домівці Муз[ичного] Інститута, при вулиці Пілсудського 18 / I п[оверх].

Остаю з глибокою пошаною

С. Огороднік

Др[огобич] 11 . XI. 1935 р.

ММСЛ. Автограф чорним чорнилом на жовто-коричневій поштовій картці (10,3 x 14,8 см), адресованій українською та польською мовами С. Людкевичу до Львова на вул. Шашкевича, 5. На місці адреси відправника – рожева кругла печатка дрогобицької філії Вищого музичного інституту.

№ 7

Високоповажаний Пане Доктор!

В звязку з вимаганнями Міністерства, що до статистичних дат учителів прошу о відпис мого диплому і евентуально о сам оригінал! Не знаю чи Вповажаний п[ан] Директор одержав мою карточку в справі теоретичних предметів – думаю, що вже при іспитах о тім поговоримо.

Остаю з глибокою пошаною С. Огороднік

Дрогобич, 21 січня 936.

ММСЛ. Автограф чорним чорнилом на жовто-коричневій поштовій картці (10,3 x 14,8 см), адресованій українською та польською мовами С. Людкевичу до Львова на вул. Шашкевича, 5.

№ 8

Високоповажаний Пане Доктор!

Пригадую нашу розмову підчас іспиту в лютні ц[ього] р[оку]. Я серйозно цією справою цікавився давніше і тому дуже втішився бачучи Вашу прихильність до моїх думок. Порушені в тій нашій розмові питання вважаю дуже важними й тому написав я на ці теми статтю, яку маю намір помістити в «У[країнській] М[узиці]»³⁹.

Тому що в цій статі порушив я справи, які відносяться й до устрою Муз[ичних] Інститутів, вважаю відповідним подати її Вам до прочитання, ще перед друком. Рівночасно прошу зазначити свої завваги чи застереження в порушених справах і подати їх мені, щоби я міг взяти їх під увагу при висилці рукопису до редакції.

Може Інспекторат вважає за відповідне свої уваги, (якщо вони не суперечать думкам статі), – подати офіційально до відома тією самою дорогою – в журналі «У[країнська] М[узика]» – тоді може справа сталаби більше офіційною.

³⁹Стаття, текст якої доданий до листа, була опублікована: Огороднік С. Питання скрипкової педагогіки. *Українська музика*. 1938. № 5. С. 82–83. Ця стаття стала основою доповіді С. Огородніка на конференції педагогів скрипки усіх інститутів, яка відбулася 2 жовтня 1938 р. (дивись: Новинки. Конференція учителів скрипки. *Діло*. 1938. № 216. 30 вересня. С. 7).

Що до Вашої транскрипції Лисенкового Gavot-у⁴⁰, я мавби декілька своїх думок, але не відважуюся їх висловлювати в формі порад. Можу говорити тут лише як скрипак. Найменше, здається так мені, виразно вийдуть ті 32-ки. Коли на фортепяні вони роблять враження «перелковатости» – то на скрипці це не виходить. 32-ки під легатом подекуди зливаються (швидке темпо) і це тим більше, що мелодійно це місце, зложене зі секунд, має багато пересовників. Якщо моя думка правильна – я пропонував би примінення в цім місці 3-струнного арпежа (не конче киданим смичком). Формально може воно задалеке від оригіналу, але добра сторінка в цьому така, що всі ноти навіть в швидкому темпі заховують відрубність і виразність, як пр[иміром] в Chaconna Bacha.

В справі статті прошу о швидку відповідь.

Остаю з глибокою пошаною С. Огороднік

Дрогобич, 14 липня 1938.

До вчителів скрипаків!

(дискусійна стаття)

Звертаюся до вчителів гри на скрипці, щоби забрали голос в справах, які я порушую і тим засвідчили, що це є питання актуальні, і що розв'язки їх треба шукати якнайскоріше.

Справи ці належать до категорії недомагань нашої педагогічної праці по Муз[ичних] Інститутах. Тому, що сам я вчитель у Муз[ичного] Інст[итуту] – не слід приписувати мені бажання зловільно критикувати працю наших муз[ичних] шкіл. Виключно добро цих установ і поміч їх вчителям маю на думці і тільки тому забираю голос. При цім маю певність, що виявлені в тих стрічках браки – не є моїм викриттям; завважило їх певно багато шанованих товаришів і вони прилучаться до моїх висновків.

Недомагання, чи перешкоди, з якими стрічається вчитель в своїй педагогічній праці – в безпосередній або посередній звязі з п'ятьма чинниками:

- 1) Брак педагогічного виділу при центральному Інст[итуті] у Львові.
- 2) Невистарчальний научний плян (скрипки).
- 3) Брак методично-поправного підручника до початкової науки.
- 4) Брак методичного провідника по скрипковій літературі.
- 5) Діспропорція між ціною нот а матеріальною спромогою більшості учеників.

Одні з тих чинників є впливом устрою наших Інститутів. Другі, це наслідок стану скрипкової літератури, а в решті останні – це консеквенція нашого загального положення. Кождий з них в інакшій мірі проявляється як брак чи недомагання в шкільній праці – докладне обговорення їх виходилоб поза рямці цієї статі; тут постараюся лише загально начеркнути їх.

Перший чинник спричинює те, що всі молоді вчителі, хоч і абсолюенти Вищого Муз[ичного] Інст[итуту], не дають собі добре ради в початках педагогічної праці, бо не мають до неї належної підготовки. Загально принята, й в повні раціональна думка, що не кождий мистець у своїому ділі мусить бути рівночасно й добрим вчителем. Є це дві різні вмілости, і також у наших відносинах слід би їх відокремлювати. Тимчасом дійсність є така, як я вказав вище: маємо властиво скрипаків а не педагогів. Правда, обставини, життєва конечність, силою вирівнують ті неправильности – і є вже тепер вчителі, які дуже добре вивязуються зі свого завдання; але це щойно практика, нераз багатолітня, зготувавши вчителеві не одно розчарування і заперечення сподівань – вводить його в правильне русло педагогічної праці. Педагогів з фаху у нас покищо не підготовляється.

⁴⁰Про таку транскрипцію, здійснену С. Людкевичем, нічого не відомо.

Чинник другий ще погіршує ситуацію витворену першим. На додаток цього, що початкуючий вчитель є без достаточної педагогічної підготовки – не має він щей навіть доброго, повного пляну навчання, – який помігби йому у його праці.

Нас всіх обов'язує, а бодай, повинен обов'язувати оден загальний плян науки. І, по назві, існує такий; але спокійно можу ствердити, що майже ніхто його не придержується. Поминаючи те, що він неактуальний, перестарілий вже по своїй фактурі (розподіл років!) і неавторитетний (ніби два ніби оден) має він щей суттєві недостачі, які завважає кожний, що пробував ним користуватися.

Брак методично-поправного підручника до початкового навчання належить до ряду тих недомагань, які існують без нашої вини. Такий стан ми застали і вина хіба в цьому, що не старалися зарадити йому. Я не мю певности, що багато товаришів погодяться зо мною коли, я обстоюватиму думку, що між уживаними в нас «школами» – не ма жодної без блудів! Я все ж таки кажу це обосновано, і докази на це готов я дати на відповідному місці. Коли до цієї недостачі додати, що в великому числі вживаних «шкіл» є лише одна українська (на вичерпанні) – то, думаю, слід нам подумати над зміною цього стану на краще, і в цей спосіб причинитися до заповнення ще одної прогалини в нашому культурному, мистецькому будівництві.

Недостача добірного матеріялу є питома не лише для початкової стадії науки; також і в дальшій науці відчувається нераз безрадність супроти браку відповідних вправ. Цей брак зхарактеризував я як потребу методичного провідника по скрипковій літературі. Відноситься це не лише до питання того рода: які ноти вживати, але, і це подекуди важніше – в яким порядку слід брати вправи одного підручника. Між загальноуживаними нотами не ма ніодного підручника, в яким порядок вправ бувби зложений по принципам прогресивности; уклад їх є довільний або пр[иміром] по кількості приключевих пересовників – але це також не має нічого спільного з методичними вимогами. Конечність вказівок і порад в тій справі є така наглядна, що обоснування її видається мені зайве.

Вичислені до тепер перешкоди й недостачі в педагогічній праці вчителів скрипаків назватиб можна фаховими. Але у нас існує ще одна перешкода нефахова, це вбогість учнів, яка часто не дозволяє на купно потрібних нот. Деколи це є просто необхідною перешкодою. Тому требаби розважити над способом зарадити цьому. Може це малиби бути відповідно вивінувані бібліотеки – а може дешеві перевидання нот для нашого виключно вжитку. На всякий случай ця справа також пекуча і спільне розваження їм може дасть задовільну розв'язку.

Так коротко й побіжно обговорив я подані на початку цих уваг чинники, що спричиняють різного рода недомагання в праці учителів. Може цей не всі, але мабуть що найголовніші, і думаю всі товариші погодяться з тим, що треба призадуматися над усуненням їх і, що час на це не жде!

Я кидаю думку скликання педагогічної конференції всіх учителів скрипки Муз[ичних] Інст[итутів].

Завдання цієї наради булоби полагодження наших пекучих справ або намічення способу полагодження їх в будуччині! Всіх що цікавляться тією справою прошу надсилати на мою адресу свої уваги (або до редакції «У[країнської] М[узики]»).

ММСЛ. Лист: автограф чорним чорнилом на аркуші паперу складеному вдвоє (20,7 x 17 см). Текст розташований на першій, третій та четвертій сторінках. Друга порожня і чиста. Аркуш зі слідом поперечного згину. З листом зберігся відкритий зелено-сірий конверт (10,8 x 17,7 см), адресований чорним чорнилом: «Високоповажаний

пан Др. Ст. Людкевич Львів». Стаття, докладена до листа: рукопис чорним чорнилом з однієї сторони (за аркушевим принципом) на трьох аркушах в клітинку (20 x 15,7 см). Авторська фоліація – зверху аркуша від середини.

Література

1. Барвінський В. З нової музичної літератури. *Діло*. 1926. № 16. 24 січня. С. 2–3.
2. Барвінський В. Прилад до орієнтування в музичних ключах Степана Горницького. *Новий час*. 1934. № 221. 4 жовтня. С. 6.
3. Бермес І. Хор української гімназії ім. І. Франка (30-і рр. XX ст.). *Дрогобицька українська гімназія імені Івана Франка 1918–1944 рр* / Редкол. М. Вальо, Л. Дутко-Слонська, Й. Захарія та ін. Дрогобич: Посвіт, 2014. С. 28–31.
4. Галів М. Між серпомолотом і свастикою: освіта на Дрогобиччині у 1939–1944 рр. Монографія. Дрогобич, 2010. 337 с.
5. Горак Я. Епістолярні документи до історії дрогобицького часопису «Боян». *Українська музика*. 2021. № 2 (41). С. 85–101. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-0926-2021-2>
6. Горак Я. Листи Северина Сапруна до Станіслава Людкевича. *Записки Наукового товариства імені Шевченка. Том ССLXXVII: Праці Музикознавчої і Театрознавчої комісії*. Редактор тому О. Купчинський; редколегія О. Купчинський, Р. Лаврентій, Ю. Ясіновський. Львів, 2024. С. 455–526.
7. Добош М. Хорове життя Дрогобиччини. *Дрогобиччина – земля Івана Франка* / голова редколегії д-р Л. Луців. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1973. С. 627–635 (НТШ, Український архів, том XXV).
8. Дрималик Й. Гринецький І. Музичне Товариство ім. Миколи Лисенка у Львові. *Наша культура*. 1935. Кн. 4. С. 247–249. Підписано: За Музичне Товариство ім. М. Лисенка: Голова Йосип Дрималик і Секретар І. Гринецький.
9. Дрогобицька хроніка. Музичний вечір у Дрогобичі. *Новий час*. 1935. № 130. 14 червня. С. 5.
10. З концертної сали. Вечір камерної музики в Дрогобичі. *Діло*. 1932. № 65. 25 березня. С. 6. Підпис: А. Г.
11. З музичного життя. Концерт в Дрогобичі та музичний рух в Дрогобиччині. *Діло*. 1933. № 172. 5 липня. С. 5.
12. Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.). Підготовка текстів, коментарі, післямова Я. Горака. Львів: Априорі, 2019. 756 с.
13. Книга протоколів Союзу Українських Професійних Музик у Львові. *Союз Українських Професійних Музик у Львові: Матеріали і документи* / Ред.–упоряд. В. Сивошип, Р. Стельмашук. Львів, 1997. С. 61–139.
14. Лопата П. Музична школа в Бориславі. *Дрогобиччина – земля Івана Франка*. Голова Редакційної Колегії д-р Лука Луців. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1973. С. 651–652 (НТШ, Український архів, том XXV).
15. Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи / Упорядкування, редакція, переклади і примітки З. Штундер, Т. 2. Львів: Видавництво М.П. Коць, Дивосвіт, 2000. 816 с.
16. Людкевич С. Загальні основи музики (теорія музики). Коломия: З друкарні «Загальної Книгозбірні» в Коломиї, 1921. 134 с.
17. ЛННБ ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів. Фонд Львівської консерваторії. Конс 171 / 8, п. 53: Матеріали Союзу Українських Професійних Музик (СУПРОМу): конфліктні справи 1934–1938.
18. Мазепа Л., Мазепа Т. Шлях до музичної академії у Львові: у двох томах. Т. 1: Від доби міських музикантів до Консерваторії (поч. XV ст. – до 1939 р.). Львів: Сполом, 2003. 287 с.
19. Меморіальний Музей Станіслава Людкевича у Львові. Інвентарні №№ 3104, 3105.
20. Новинки. Конференція учителів скрипки. *Діло*. 1938. № 216. 30 вересня. С. 7.
21. Новинки. І-ий зїзд наших скрипкових педагогів. *Діло*. 1938. № 220. 5 жовтня. С. 6–7.
22. [Огороднік С.] Дрогобич. *Українська музика*. 1937. № 5-6. С. 82. Підписано: С. О. (розділ «Хроніка»)
23. Огороднік С. Питання скрипкової педагогіки. *Українська музика*. 1938. № 5. С. 82–83.
24. Огороднік С. Школа гри на скрипці Г. Гоманна (Дискусійна стаття). *Українська музика*. 1939. № 3. С. 80–82.
25. Рудницький А. Українська музика: історико-критичний огляд. Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1963. 407 с.

26. Сапрун С. Дописи. Дрогобич. Свято Лисенка. *Діло*. 1933. № 165. 28 червня. С. 5.
27. Хроніка. Самбір. *Українська музика*. 1938. № 6. С. 113. Підписано: М.С.
28. Шнерх С. Незмовкна пісня. Львів: ТеРус, 2001. 216 с.
29. Якуб'як Я. Про українську музичну теорію першої третини ХХ ст. *Науковий вісник НМАУ ім. П. Чайковського*. Вип. 20: *Музичний твір: проблеми розуміння*: Зб. ст. / Упоряд. В. Москаленко; Рекол. О. Терещенко, А. Лашенко та ін. Київ, 2002. С. 71–79.
30. Дрогобиччина: Вікова Спадщина. Меморіал «Тюрма на Стрийській: Інформаційний ВЕБ проєкт. URL <https://drohobychyna.com.ua/edifice/memorial-tyurma-na-striyskiy/martirolog-zhertv-stalinskih-politichnih-represiy-1939-1941-rr/>

Дата першого надходження статті до видання: 24.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу
CC BY 4.0

